	การจัดการความรู้ (Knowledge Management) เรื่อง : โมเดลต้นแบบข่าวโพตหลังนาครบวงจรผ่านระบบ สหกรณ์สู่ความยั่งยืน	KM: 2566
		กลุ่มส่งเสริม สหกรณ์ 4

สหกรณ์

“สหกรณ์” เมื่อนายทะเบียนสหกรณ์รับจดทะเบียนจัดตั้งสหกรณ์ สหกรณ์จะเป็นนิติบุคคลโดยสมบูรณ์ การดำเนินงาน การบริหารจัดการเป็นไปตามระเบียบ ข้อบังคับ พระราชบัญญัติสหกรณ์ และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยสหกรณ์ตั้งอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตย สมาชิกทุกคนเป็นเจ้าของ เลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการเป็นผู้แทน ดำเนินกิจการแทนสหกรณ์ในกิจการทั้งปวง ตลอดจนจัดจ้างผู้จัดการ เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถมาดำเนินธุรกิจเพื่อช่วยเหลือกิจการของสหกรณ์ในด้านต่าง ๆ ตามความเหมาะสม มีการบริหารงานภายใน ดังนี้ 1) สมาชิกใช้อำนาจสูงสุดในการควบคุมการดำเนินงานของสหกรณ์โดยผ่านที่ประชุมใหญ่ มอบหมายอำนาจในการบริหารงานของสหกรณ์ให้แก่คณะกรรมการดำเนินการซึ่งได้รับเลือกตั้งจากที่ประชุมใหญ่ ต้องเข้าประชุมตามที่สหกรณ์กำหนด มีส่วนร่วมในธุรกิจ และตรวจสอบการดำเนินงานสหกรณ์ 2) คณะกรรมการดำเนินการเลือกตั้งจากสมาชิกให้เป็นผู้บริหารงานของสหกรณ์ตามความต้องการของสมาชิกและนโยบายที่ได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกในที่ประชุมใหญ่ ทำหน้าที่ประชุมคณะกรรมการประจำเดือน ควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ 3) ผู้จัดการ เจ้าหน้าที่สหกรณ์ ได้รับการจัดจ้างจากคณะกรรมการดำเนินการให้ปฏิบัติงาน ดำเนินธุรกิจประจำวันของสหกรณ์ ให้บริการสมาชิก สอดคล้องกับนโยบายของสหกรณ์ โดยได้รับผลตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่นั้น และ 4) ผู้ตรวจสอบกิจการ ได้รับการเลือกตั้งจากที่ประชุมใหญ่ ให้เป็นผู้ตรวจสอบกิจการด้านการเงิน การบัญชี การดำเนินกิจการประเภทต่าง ๆ ของสหกรณ์ รายงานผลการตรวจสอบ ข้อเสนอแนะต่อที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการและที่ประชุมใหญ่

เป้าหมายเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ

เป้าหมายเชิงปริมาณ คือ การทำงานให้ออกมาในจำนวนที่ต้องการ ในส่วนนี้อาจจะคล้ายกับการวัดประสิทธิภาพ แต่ประสิทธิภาพจะสนใจแค่ว่าเชิงปริมาณเพียงพอหรือไม่ แต่ประสิทธิภาพจะคำนึงถึงว่า “ได้ปริมาณมากน้อย” เพียงใด

เป้าหมายเชิงคุณภาพ คือ การดูคุณภาพของผลลัพธ์งาน เช่น ผลงานออกมาน่าพึงพอใจเพียงใด สามารถใช้งานได้ตามต้องการหรือไม่

ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

ประสิทธิภาพ (Efficiency) คือ การทำงานบรรลุเป้าหมายอย่างประหยัดต้นทุน เสร็จทันเวลา ภายในคุณภาพที่กำหนด ระบุไว้ การทำให้ถูกวิธี

ประสิทธิผล (Effectiveness) คือ ผลสำเร็จ หรือการทำงานให้บรรลุเป้าหมายในเชิงคุณภาพ และ ปริมาณที่ต้องการ หรือการทำให้ผลงานออกมาดี

ตัวชี้วัดประสิทธิภาพและประสิทธิผล (KPI)

ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ (Efficiency KPI)

ค่าใช้จ่ายเท่าไร คือ ค่าใช้จ่ายเป็นปัจจัยหลักของการวัดประสิทธิภาพ ส่วนมากโครงการหรือ เจ้าหน้าที่ที่มีค่าใช้จ่ายน้อยแต่ทำผลลัพธ์ได้มาก ก็มีประสิทธิภาพมาก

ปริมาณของผลลัพธ์และผลผลิต คือ ปริมาณต่าง ๆ ก็เป็นหนึ่งในตัวชี้วัดของประสิทธิภาพ อาจจะเป็น การวัดประสิทธิภาพแบบดั้งเดิม เช่น จำนวนผลิต

จำนวนความผิดพลาด คือ ความไม่มีประสิทธิภาพในการทำงานหรือในการผลิต กระบวนการที่มีความผิดพลาดมากก็เป็นกระบวนการที่ควรจะถูกออกแบบใหม่ พัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

เวลา คือ เวลาเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ต้องคำนึงถึง เพราะส่วนมากแล้วไม่ว่าจะเป็นยอดขาย จำนวน ผลิต หรือปัจจัยอื่นๆ ที่เป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพ ทุกอย่างต้องถูกวัดภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ เพื่อให้การ เปรียบเทียบง่ายขึ้น

ตัวชี้วัดประสิทธิผล (Effectiveness KPI)

ทำรายได้มากแค่ไหน คือ รายได้เป็นตัวเลขที่องค์กรใช้บ่อยที่สุด เพราะรายได้นั้นวัดผลได้ง่ายและ เกี่ยวข้องกับความอยู่รอดขององค์กรโดยตรง หรือบางองค์กรก็อาจจะดูกำไรมากกว่ารายได้ก็ได้

ความพึงพอใจของลูกค้าและผู้ใช้งาน คือ คุณภาพส่วนมากจะถูกวัดด้วยความพึงพอใจของลูกค้า หรือผู้ใช้งาน ซึ่งอาจจะวัดผ่านทางแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ต่างๆ บางองค์กรอาจจะวัดผ่านตัวเลขอื่นๆ

หลายองค์กรยังใช้ประสิทธิผลเพื่อ “วัดผลการทำงานของเจ้าหน้าที่” ด้วย เช่น เจ้าหน้าที่มีความ กระตือรือร้นมากแค่ไหน ฝ่ายขายวิงวาทลูกค้าใหม่มากแค่ไหน ฝ่ายการตลาดคิดแคมเปญใหม่ๆ บ่อยแค่ไหน ดังนั้น องค์กรส่วนมากจึงมีตัวชี้วัดประสิทธิผลหลายอย่าง เช่น ยอดขาย กำไร

การพัฒนากระบวนการทำงาน

เป็นการพัฒนาประสิทธิภาพ คือ การลดสิ่งที่ไม่จำเป็นออกไป หรือการนำเครื่องมือใหม่ๆ มาใช้เพื่อ ให้กระบวนการทำงานเร็วขึ้น ส่วนการพัฒนาประสิทธิผล คือ การอบรมและฝึกฝนทักษะเจ้าหน้าที่สหกรณ์ หาวิธีทำงานให้มีประสิทธิผลมากขึ้น จะเห็นได้ว่าวิธีพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลหลายอย่างมีความคล้ายคลึง

กัน หลายครั้งที่การพัฒนาประสิทธิภาพจะทำให้เกิดประสิทธิผลที่ดีขึ้น หลายครั้งที่ความต้องการพัฒนาประสิทธิผล ก็จะทำให้เกิดประสิทธิภาพที่ดีขึ้นด้วย

ผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) ผลกระทบ (Impact)

ผลผลิต (output) คือ ผลที่เกิดขึ้นทันที ผลที่เกิดขึ้นโดยตรงจากการดำเนินโครงการ/กิจกรรมแล้วเสร็จ

ผลลัพธ์ (outcome) คือ ผลที่เกิดขึ้นต่อยอดจากผลผลิต หรือผลระยะยาวซึ่งเกิดเป็นผลจุดหมายปลายทาง หรือผลต่อเนื่องจากผลกระทบ

ผลกระทบ (Impact) คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากผลลัพธ์ (Outcome) ในวงกว้างทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม หรือผลสำเร็จระยะยาวที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของผลลัพธ์ โดยผ่าน กระบวนการ การ สร้างการมีส่วนร่วม (Engagement Activities) และมีเส้นทางของผลกระทบ (Impact Pathway) ในการขับเคลื่อน ไปสู่การสร้างผลกระทบ ผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งผลกระทบในเชิงบวกและเชิงลบ ทางตรง และทางอ้อม ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจให้เกิดขึ้น ผลกระทบด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ การนำผลงานที่เกิดจากการวิจัยและนวัตกรรม เช่น ผลิตภัณฑ์ใหม่ การพัฒนา หรือการปรับปรุง ผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิต และการบริการ ไปใช้ประโยชน์ในการผลิตเชิงพาณิชย์ เกิดการลงทุน ใหม่ เกิดการจ้างงาน เพิ่มหรือลดการนำเข้าเทคโนโลยีจากต่างประเทศ หรือนำไปสู่การพัฒนาแบบธุรกิจใหม่ ที่ ก่อให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่ม และเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการผลิตและบริการหรืออาจเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย ที่นำไปสู่มาตรการที่สร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจให้กับประเทศ ควรแสดงให้เห็นถึงมูลค่าผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ที่ เกิดขึ้นจากการลงทุนวิจัยและนวัตกรรม (Return on Investment : ROI)

2. ด้านสังคม การนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยและนวัตกรรม ไปสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การเสริมพลัง ในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น พื้นที่ หรือผลักดันไปสู่นโยบายที่ก่อให้เกิดผลกระทบในวงกว้าง และ สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงหรือคุณค่าดังกล่าวได้อย่างชัดเจน หากสามารถแสดงให้เห็นถึงผลตอบแทนทาง สังคมที่เกิดขึ้นจาก การลงทุนวิจัยและนวัตกรรมเชิงมูลค่า (Social Return on Investment : SROI) ได้ก็จะเป็นสิ่ง ดี ต้องวิเคราะห์ตามหลักการที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป

3. ด้านสิ่งแวดล้อม การนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยและนวัตกรรมไปสร้างให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงของสถานะแวดล้อมที่ดีขึ้น เพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น และนำไปสู่ความยั่งยืน รวมถึงการ ผลักดันไปสู่ นโยบายที่ก่อให้เกิดผลกระทบในวงกว้าง และสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงหรือคุณค่าดังกล่าวได้ อย่างชัดเจน หากสามารถแสดงให้เห็นถึงผลตอบแทนทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการลงทุนวิจัยและ นวัตกรรมเชิงมูลค่า (Social Return on Investment : SROI) ได้ก็จะเป็นสิ่งดี ต้องวิเคราะห์ตามหลักการที่เป็นที่ ยอมรับโดยทั่วไป

4. คุณค่าที่คาดว่าจะส่งมอบ (Value Proposition) ในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เมื่องานสิ้นสุดลง และถูกนำไปใช้ในวงกว้าง

การสร้างโมเดลต้นแบบข้าวโพดหลังนาครบวงจรผ่านระบบสหกรณ์ สู่วิถีที่ยั่งยืน

ส่วนที่ 1 สรุปผลการดำเนินการในภาพรวม

บทสรุปผู้บริหาร เกี่ยวกับปัญหา สาเหตุ ที่มาของการให้บริการ

ปีการผลิต 2560/61 เกิดปัญหาราคาข้าวเปลือกตกต่ำอย่างรุนแรง เนื่องจากมีผลผลิตข้าวเปลือกภายในประเทศมากเกินความต้องการจำนวน 1.75 ล้านตัน กล่าวคือ มีจำนวนผลผลิตข้าวเปลือกได้ 32.68 ล้านตัน ในขณะที่ความต้องการใช้ภายในประเทศมีเพียง 30.88 ล้านตัน ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังมีความต้องการถึง 2.6 ล้านไร่ ประกอบกับปัญหาภัยแล้ง ขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการปลูกข้าวนาปรัง ประชาชนทั่วไปและเกษตรกรเกิดความขัดแย้งกันระหว่างการใช้น้ำสำหรับอุปโภค บริโภค กับการทำการเกษตร อีกทั้งปัญหาพ่อค้าคนกลางกดราคารับซื้อผลผลิตการเกษตร แหล่งรับซื้อไม่แน่นอน รายได้ของเกษตรกรลดลงไม่เพียงพอจ่ายที่มีเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ผลิตได้ภายในประเทศมีเพียง 4.81 ล้านตัน แต่ความต้องการของตลาดภายในประเทศมีจำนวน 8.38 ล้านตัน ซึ่งการผลิตมีไม่เพียงพอต่อความต้องการถึง 3.57 ล้านตัน ปัญหาการเผาตอซัง เศษวัสดุการเกษตร การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ กระทบเกษตรกรและสหกรณ์ จึงมีนโยบายหาแนวทางช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนให้กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าว สร้างสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทานข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยลดพื้นที่ปลูกข้าวนาปรัง เพิ่มการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ใช้แนวคิด “การตลาดนำการผลิต” จังหวัดอุดรดิตถ์มีพื้นที่ปลูกข้าวนาปี จำนวน 0.57 ล้านไร่ นาปรัง จำนวน 0.32 ล้านไร่ โดยมีสมาชิกสหกรณ์ปลูกข้าวนาปี 0.46 ล้านไร่ และข้าวนาปรัง 0.26 ล้านไร่ เฉพาะพื้นที่สหกรณ์การเกษตรบ้านหม้อ จำกัด สมาชิกปลูกข้าวนาปีและข้าวนาปรัง พื้นที่จำนวน 12,000 ไร่ ประสบปัญหาราคาข้าวเปลือกตกต่ำ ราคาจำหน่ายเพียง 7,500 บาท/ตัน พ่อค้าคนกลางกดราคารับซื้อ แหล่งรับซื้อไม่แน่นอน บางรายถูกพ่อค้าโกงไม่ได้เงิน รายได้ไม่พอจ่ายที่มีเพิ่มขึ้น ปัญหาภัยแล้ง ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตร เกิดความขัดแย้งการใช้ น้ำอุปโภคบริโภคกับการเกษตร ในขณะที่เขื่อนสิริกิติ์เก็บน้ำได้เพียง 10,550 ล้าน ลบ.ม. เพื่อใช้ผลิตไฟฟ้า อุปโภค บริโภค ระบบนิเวศน์ และการเกษตร สำหรับปริมาณน้ำใช้ในการปลูกข้าวใช้น้ำมากถึง 1,100 - 1,300 ลบ.ม.ต่อไร่ ในขณะที่ การปลูกข้าวโพดใช้น้ำเพียง 400 - 500 ลบ.ม. ซึ่งน้อยกว่า

ในช่วงแรก ปีการผลิต 2561/62 กรมส่งเสริมสหกรณ์ ร่วมกับ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน หน่วยงาน ธ.ก.ส. และภาคเอกชน จึงร่วมกันขับเคลื่อนโครงการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหลังนา โดยเลือกจังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งอยู่ในภาคเหนือเป็นพื้นที่นำร่อง หน่วยงานหลักโดย กรมส่งเสริมสหกรณ์ จึงได้มอบหมายให้สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุดรดิตถ์ใช้กลไกสหกรณ์เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนโดย

คัดเลือกสหกรณ์การเกษตรบ้านหม้อ จำกัด ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งเป็นพื้นที่ประสบปัญหาในการปลูกข้าวนาปรัง และเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในการพัฒนาให้เป็นต้นแบบ นำร่องปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลังนาปี โดยปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวนาปรังเป็นมาปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลังนาทดแทน ซึ่งการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลังนามีข้อดีคือเป็นพืชที่ใช้น้ำน้อย ปัจจุบันตลาดมีความต้องการสูงและมีแนวโน้มต้องการเพิ่มขึ้น โดยหากประสบผลสำเร็จจะได้ขยายผลไปยังจังหวัดอื่นๆ แต่ขณะนั้นถึงแม้จะมีภาครัฐหลายหน่วยงานได้เข้าไปดำเนินการแนะนำส่งเสริม แต่ยังขาดเอกภาพและการบูรณาการที่ดี ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ สหกรณ์เองก็ยังประสบปัญหาในด้านศักยภาพในการรวบรวมผลผลิต เนื่องจากสหกรณ์มีอุปกรณ์การตลาดไม่เพียงพอ และการบริหารจัดการยังไม่เป็นระบบ

การดำเนินการ (วิธีการ รูปแบบ จุดเด่นของผลงาน)

“การพัฒนาโมเดลต้นแบบข้าวโพดหลังนาครบวงจรผ่านระบบสหกรณ์ สู่วิถีที่ยั่งยืน” มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

- 1) ร่วมวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการของตลาดและศักยภาพการผลิตของเกษตรกรในพื้นที่ ตามแผนที่ Agri-map ปฏิบัติตามหลักการ Supply chain รวมถึงวางแผนการปลูกให้เหมาะสมกับพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่
- 2) กำหนดพื้นที่เป้าหมาย กรมส่งเสริมสหกรณ์ร่วมกับสำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุตรดิตถ์ จัดประชุมหารือแนวทางการพัฒนาโดยเลือกสหกรณ์การเกษตรบ้านหม้อ จำกัด เป็นสหกรณ์เป้าหมายซึ่งสหกรณ์สมัครใจดำเนินการนำร่องร่วมกัน คิด และลงมือปฏิบัติร่วมกับภาครัฐ
- 3) ประสานการตลาดหรือคู่ค้า เพื่อเชื่อมโยงตลาด และกำหนดราคาซื้อขายขั้นต่ำ วางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด รวมทั้งทำหน้าที่ประสานตัวแทนจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเพื่อให้ได้เมล็ดพันธุ์ดีมีคุณภาพ เหมาะกับดินในพื้นที่แปลงสมาชิกแต่ละคน เจาะจากความร่วมมือด้านความรู้ในการปลูกและการดูแลรักษาแปลง
- 4) ชี้แจงทำความเข้าใจกับเกษตรกรสมาชิกในพื้นที่ที่เข้าร่วม ปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารจัดการตามแนวทาง “การตลาดนำการผลิต” โดยนำระบบกลไกสหกรณ์เข้ามาแก้ไขปัญหา แบบครบวงจร เริ่มตั้งแต่ การวางแผน การผลิตต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ
- 5) วางแผนการผลิต ตั้งแต่กระบวนการปลูก และการเก็บเกี่ยว โดยกำหนดแนวทางร่วมกับตัวแทนจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ และตัวแทนผู้รับซื้อผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

6) ดำเนินการส่งเสริมให้เกษตรกรสมาชิกปลูก โดยร่วมกับบริษัทเอกชนในการถ่ายทอดความรู้ การปลูกให้กับเกษตรกรสมาชิก เริ่มตั้งแต่การเตรียมแปลง เมล็ดพันธุ์ การใช้เครื่องจักรกล การใส่ปุ๋ย การให้น้ำ ตลอดจนการเก็บเกี่ยวผลผลิต การลดความชื้น เพื่อควบคุมให้ผลผลิตได้คุณภาพ และมาตรฐาน

7) ส่งเสริมให้สหกรณ์อำนวยความสะดวกแก่สมาชิกในการจัดหาปัจจัยการผลิต การบริหารจัดการเครื่องจักรกลการเกษตร

8) สหกรณ์รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรสมาชิก รวบรวมผลผลิต ปรับปรุงคุณภาพ และส่งมอบผลผลิตให้กับคู่ค้าหรือบริษัทเอกชนตามคุณภาพและราคาที่เหมาะสม

มีการบูรณาการกับทุกภาคส่วนเพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน

ส่งเสริม แนะนำ และพัฒนาสหกรณ์ไปพร้อมๆ กัน ใน 2 ด้าน คือ (1) ส่งเสริมการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ และ (2) การพัฒนาความเข้มแข็งของสหกรณ์ โดยยึดหลักการ อุทิศการณ์ และวิธีการสหกรณ์ เน้นคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ เจ้าหน้าที่สหกรณ์ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุดรดิตถ์ ติดตาม ประเมินผล เพื่อสรุปผล ปัญหาอุปสรรค แนวทางแก้ไข การดำเนินงาน

ผลผลิตและผลลัพธ์จากการดำเนินการ

1. เปรียบเทียบผลกำไรที่เกษตรกรได้รับจากการปลูกข้าวนาปรัง ปีการผลิต 2560/61 มีกำไร 306.29 บาท/ไร่ กำไรที่ได้รับจากการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 3,690.34 บาท/ไร่ จากการเก็บข้อมูลของสมาชิกรายชื่อ สหกรณ์การเกษตรบ้านหม้อ จำกัด จำนวน 36 ราย พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพด 735 ไร่ ปีการผลิต 2563/64 มีกำไรจากการปลูกข้าวโพดหลังนา จำนวน 4,170.18 บาท/ไร่

2. สหกรณ์รวบรวมผลผลิตข้าวโพดหลังนาในปีแรก ปีการผลิต 2560/61 จำนวน 1,105 ตัน มูลค่า 7,072,000 บาท ส่งผลให้สมาชิกสหกรณ์มีความรู้ ประสบการณ์ การเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลังนา ผลผลิตได้คุณภาพดีตรงตามความต้องการของตลาดมีรายได้สม่ำเสมอ มีอาชีพที่มั่นคง สหกรณ์บริหารจัดการการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลผลิตได้อย่างเป็นระบบ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

3. ปริมาณการใช้น้ำลดลงจากการปลูกข้าวโพดทดแทนการทำนาปรังถึง 45,292,350 ลูกบาศก์เมตร ไม่เผาตอซังข้าวโพด มีการทำข้อตกลง MOU ระหว่างสหกรณ์กับบริษัทรับซื้อเศษวัสดุทางการเกษตร เกษตรกรมีรายได้เพิ่มต่อไร่ 40-50 บาท การจำหน่ายซังข้าวโพด กิโลกรัมละ 1-3 บาท บริหารจัดการแบบ Zero Waste ขับเคลื่อนสู่ BCG Model สามารถแข่งขันและมีอำนาจต่อรองกับพ่อค้าได้เพิ่มขึ้น ปรับเปลี่ยนจากเดิมที่ไม่เคยดำเนินการ

4. ได้โมเดลต้นแบบการพัฒนา ข้าวโพดหลังนาครบวงจรผ่านระบบสหกรณ์ สู่ความยั่งยืน โดยสหกรณ์การเกษตรบ้านหม้อ จำกัด จังหวัดอุดรดิตถ์ เป็นกลไกหลักของการพัฒนา แหล่งรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรที่

แน่นอน สหกรณ์เป็นองค์กรหลักช่วยเหลือสมาชิกและคนในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม และขยายผลไปยังสหกรณ์ การเกษตรในจังหวัดอุดรดิตรดิต์ครอบคลุมพื้นที่ 6 อำเภอ จำนวน 16 แห่ง สมาชิก 1,035 ราย พื้นที่เพาะปลูก 11,672 ไร่ ปริมาณรวบรวมผลผลิต 15,763.71 ตัน มูลค่ารวบรวม 98 ล้านบาท รายได้ต่อไร่ 8,396.18 บาท

ช่วยเหลือสมาชิกสหกรณ์และเกษตรกรได้กว้างขวางมากขึ้น ในการนี้ กรมส่งเสริมสหกรณ์นำไปเป็นต้นแบบในการ ขยายผลภายใต้ โครงการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหลังนาผ่านระบบสหกรณ์ ตั้งแต่ปีการผลิต 2561/62 เรื่อยมา จนถึงปัจจุบัน สหกรณ์นำต้นแบบไปประยุกต์ต่อยอดขยายผลเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในช่วงฤดูกาลปลูกข้าวนาปี ให้กับสมาชิกและเกษตรกร ภายใต้ “โครงการส่งเสริมการปลูกข้าวพื้นนุ่มพิษณุโลก 80”

ประโยชน์ต่อผู้รับบริการ ประชาชน เชียงประจักษ์

1. เพิ่มผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่มีคุณภาพในพื้นที่ ลดผลผลิตข้าวในฤดูนาปรัง สามารถแก้ปัญหาผลผลิต ที่มีมากเกินไปเกินความต้องการของตลาดได้ระดับหนึ่ง
2. เกษตรกรได้เรียนรู้และมีประสบการณ์นำไปสู่การจัดการระบบการเพาะปลูก การผลิตสินค้าเกษตรอย่าง ยั่งยืน
3. สมาชิกของสหกรณ์และเกษตรกรในพื้นที่มีรายได้และอาชีพที่มั่นคงยั่งยืน
4. การบริหารจัดการน้ำ อุบโภาค บริโภาค เกษตรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดความขัดแย้งของ ประชาชนที่ใช้น้ำเพื่ออุบโภาค บริโภาคและเพื่อทำการเกษตร
5. มีความมั่นใจ ตลาดรับซื้อที่แน่นอน ยุติธรรมในอุปกรณ์การตลาด เช่น เครื่องชั่งได้มาตรฐาน
6. การบริหารจัดการ (Zero Waste) เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 2 ผลการดำเนินการ

มิติที่ 1 การวิเคราะห์ปัญหา

ในปี 60/61 จังหวัดอุดรดิตรดิต์มีพื้นที่ปลูกข้าวนาปี 0.57 ล้านไร่ นาปรัง 0.32 ล้านไร่ มีสมาชิก สหกรณ์ปลูกข้าวนาปี 0.46 ล้านไร่ นาปรัง 0.26 ล้านไร่ ซึ่งประสบปัญหา

1. เกษตรกรมีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย สาเหตุหลักจาก ราคาข้าวตกต่ำ ราคาข้าวสมาคมโรงสีข้าวไทย ปี 2560 ราคาเพียง 7,500 บาท/ตัน ราคารับซื้อหน้าลานในพื้นที่เพียง 6,500 บาท/ตัน แหล่งรับซื้อข้าวไม่แน่นอน รับซื้อไม่สม่ำเสมอ
2. ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตร เกิดความขัดแย้งการใช้น้ำอุบโภาค บริโภาค กับการเกษตร สาเหตุมาจาก ภัยแล้ง เขื่อนสิริกิติ์เก็บน้ำได้เพียง 10,550 ล้าน ลบ.ม. ใช้ผลิตไฟฟ้า อุบโภาคบริโภาค ระบบนิเวศน์ และการเกษตร ปลูกข้าวต้องใช้น้ำ 1,100 - 1,300 ลบ.ม./ไร่ ปลูกข้าวโพดใช้น้ำ เพียง 400-500 ลบ.ม./ไร่

3. ปริมาณข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีไม่เพียงพอต่อความต้องการที่เพิ่มขึ้นในพื้นที่ ในขณะที่ปริมาณข้าวเกินกว่าความต้องการของตลาด สาเหตุมาจากความไม่สมดุลระหว่าง Demand & Supply ของผลผลิตในพื้นที่ และภาพรวมของประเทศ

4. การบูรณาการงานของภาคส่วนต่างๆ ยังไม่เป็นเอกภาคและแก้ไขปัญหาไม่ครบวงจร สาเหตุมาจาก ขาดกลไกหลักในพื้นที่ในการแก้ไขปัญหา

ขอบเขตของปัญหาหรือผลกระทบในระดับพื้นที่

1. สมาชิกสหกรณ์การเกษตรบ้านหม้อ จำกัด มีพื้นที่ปลูกข้าวนาปี นาปรัง 12,000 ไร่ 232 ราย/ครัวเรือน มีรายได้จากการขายข้าวนาปรัง 5,201.46 บาท/ไร่ กำไรเพียง 306.29 บาท/ไร่ ไม่เพียงพอจ่าย และตลาดไม่แน่นอน ในขณะที่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด

2. สหกรณ์การเกษตรในพื้นที่อำเภอพิชัย ไม่สามารถช่วยเหลือสมาชิกและเกษตรกรในชุมชนซึ่งครอบคลุมได้ตามเป้าประสงค์สหกรณ์ ปริมาณธุรกิจลดลง ระดมทุนลดลง สถาบันการเงินให้เงินกู้ลดลง สหกรณ์ไม่สามารถลงทุนในอุปกรณ์การตลาดเพื่อบริการสมาชิกได้

3. เกษตรกรทั่วไป 1,515 ราย 1,424 ครัวเรือน ขาดรายได้ เป็นหนี้เพิ่มมากขึ้น เกิดความขัดแย้งระหว่างการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยเคมี กับเกษตรกร เกิดปัญหาสังคม

4. ฟาร์มเลี้ยงหมูและเลี้ยงไข่ไก่ จังหวัดอุดรธานี 26 แห่ง ขาดแคลนวัตถุดิบข้าวโพดในพื้นที่ไม่เพียงพอ ต้องจัดหาจากแหล่งอื่น ต้นทุนสูง

5. ภาครัฐในพื้นที่ช่วยแก้ปัญหาได้บางส่วนแต่ไม่ยั่งยืน ไม่ครบวงจร บูรณาการงานไม่ต่อเนื่อง ขาดการผลักดันโครงการให้ประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืน และขาดการขยายผลจริงจัง

จากขอบเขตของปัญหาได้ส่งผลกระทบต่อระดับพื้นที่และระดับประเทศ กล่าวคือ

1. ด้านเศรษฐกิจ ข้าวนาปรัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ขาดความสมดุลอุปสงค์มากกว่าอุปทาน ในภาพรวมของประเทศตลาดไทยต้องการข้าวโพด 8.38 ล้านตัน ผลิตได้เพียง 4.81 ล้านตัน บางส่วนจำหน่ายต่างประเทศ เกิดอุปทานส่วนเกิน 3.57 ล้านตัน ออกชนผู้ผลิตอาหารสัตว์นำเข้า 1.85 ล้านตัน ปัญหาพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังเกินความต้องการ 2.6 ล้านไร่ เป็นสาเหตุหนึ่งทำให้ราคาตกต่ำ

2. ด้านสังคม การปลูกความขัดแย้งการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยเคมี กับเกษตรกร การประท้วง เรียกร้อง

3. ด้านสาธารณสุข การใช้สารเคมี สารตกค้างในดิน สุขภาพเกษตรกรร้ายแ่

4. ด้านสิ่งแวดล้อม การเผาตอซัง เศษวัสดุการเกษตร การบุกรุกพื้นที่ป่า
5. ด้านความมั่นคง การลักลอบนำเข้าวัตถุดิบอาหารสัตว์

จากปัญหาข้างต้น ซึ่งเป็นปัญหาที่สะสมมานาน ภาครัฐหลายหน่วยงานได้แก้ไขปัญหามาแต่ยังไม่สำเร็จ เกษตรกรในพื้นที่ไม่พร้อมที่จะแก้ปัญหา สหกรณ์ในจังหวัดการจัดการไม่เป็นระบบ สำนักงานสหกรณ์จังหวัด (สสจ.) แก้ไขปัญหาแบบเฉพาะหน้าและไม่ยั่งยืน กรมส่งเสริมสหกรณ์ (กสส.) ร่วมกับ สสจ. จึงหาแนวทางพัฒนาการโดยร่วมกับสหกรณ์ในพื้นที่ที่สมัครใจนำร่อง ปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารจัดการ นำระบบกลไกสหกรณ์เข้ามาแก้ไขปัญหามีรูปแบบ ร่วมบูรณาการกับทุกภาคส่วน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ นำร่องแนวคิด “การตลาดนำการผลิต” และ“อุตรดิตถ์โมเดล” พัฒนาเป็นต้นแบบนำร่องในระบบสหกรณ์ ก่อนขยายผลไปที่อื่น แต่ด้วยวิถีชีวิตของสมาชิกและเกษตรกรในพื้นที่ เดิมเคยชินกับการทำนาปีและนาปรัง การเปลี่ยนจากนาปรังมาปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จึงเป็นเรื่องยากมาก สำนักงานสหกรณ์จังหวัด (สสจ.) ต้องวางระบบครบวงจรก่อนการผลิต สร้างความมั่นใจด้านตลาดรับซื้อ การประกันราคาขั้นต่ำ การให้ราคาซื้อตามคุณภาพ โดยประสานกับภาคเอกชนทำ MOU กับสหกรณ์ไว้ล่วงหน้าก่อนการปลูก มีข้อตกลงร่วมกัน ร่วมกันลงพื้นที่ชี้แจงให้คำปรึกษาตลอดช่วงการเพาะปลูก รับฟังปัญหา สร้างขวัญกำลังใจในช่วงแรกนำร่อง “สหกรณ์ทำ รัฐหนุน เอกชนเสริม” กำหนดให้ผู้นำสหกรณ์เป็นต้นแบบปรับเปลี่ยน

เดิมโครงการสานพลังประชารัฐเพื่อสนับสนุนการปลูกข้าวโพดหลังฤดูทำนา ตามนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในระยะแรกๆ ยังไม่มีแหล่งตลาดรับซื้อที่แน่นอน ตามแนวทาง “ตลาดนำการผลิต” เกษตรกรประสบปัญหาเรื่องแหล่งรับซื้อ กรมส่งเสริมสหกรณ์ในฐานะหน่วยงานภาคีร่วมในการขับเคลื่อนโครงการ โดยมีสำนักงานสหกรณ์จังหวัด (สสจ.) ในฐานะหน่วยงานผู้ปฏิบัติ ได้ร่วมกำหนดวัตถุประสงค์หลักของการพัฒนางาน โดยขอความร่วมมือสหกรณ์เป็นกลไกหลักในพื้นที่นำร่องในการพัฒนาแบบบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อปรับปรุงระบบการส่งเสริมสหกรณ์จากเดิมแก้ปัญหาเฉพาะหน้ามาเป็นบูรณาการงานจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องแบบมีส่วนร่วม ตั้งแต่เริ่มต้นคิดโครงการอย่างเป็นระบบ ครบวงจร (การผลิต - การตลาด)
2. เพื่อสร้างต้นแบบการพัฒนางานบูรณาการที่มุ่งผลสัมฤทธิ์/ผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรม ในระดับพื้นที่ “สร้างโมเดลต้นแบบข้าวโพดหลังนาครบวงจรผ่านระบบสหกรณ์สู่ความยั่งยืน” โดยสหกรณ์การเกษตรบ้านหม้อ จำกัด จังหวัดอุตรดิตถ์

3. เพื่อแก้ไขปัญหาคาความไม่สมดุลด้านอุปสงค์และอุปทานของข้าวเปลือกและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับพื้นที่ รายได้ของเกษตรกร ปัญหาด้านการตลาด

มติที่ 2 แนวทางการแก้ไขปัญหาและการนำไปปฏิบัติ

โมเดลต้นแบบข้าวโพดหลังนาครบวงจรผ่านระบบสหกรณ์สู่ความยั่งยืน มีการพัฒนาวิธีการ

ทำงานจากโครงการสานพลังประชารัฐเพื่อสนับสนุนการปลูกข้าวโพดหลังฤดูทำนา ตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปี 2560/61 มุ่งสร้างโมเดลต้นแบบการพัฒนาบูรณาการเป็นหลัก จะส่งผลกระทบต่อการบรรลุผลสัมฤทธิ์/ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม ในการแก้ไขปัญหาลุ่มพื้นที่ เมื่อสำเร็จจะขยายผลไปสู่ที่อื่นๆ โดยมีกระบวนการที่สำคัญ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ

1. กำหนดพื้นที่เป้าหมาย เลือกสหกรณ์การเกษตรบ้านหม้อ จำกัด จังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งสมัครใจเป็นต้นแบบนำร่องของการพัฒนา

2. ประสานการตลาดรับซื้อข้าวโพดหลังนา เบื้องต้นกรมส่งเสริมสหกรณ์ได้เชิญ บริษัทรับซื้อข้าวโพดเพื่อเป็นอาหารสัตว์มาหารือ และเชิญชวนลงพื้นที่จริงในจังหวัดอุดรดิตถ์ เชิญภาคเอกชนซึ่งเป็นแหล่งรับซื้อข้าวโพด มาทำข้อตกลง MOU กับสหกรณ์ และกำหนดเกณฑ์/มาตรฐานการรับซื้อร่วมกัน การประกันราคารับซื้อ เช่น รับซื้อทุกเมล็ด ให้ราคาตามคุณภาพขั้นต่ำ 5.00 บาท/กิโลกรัม ณ ความชื้นไม่เกิน 30 % ราคารับซื้อสูงสุด 7.20 บาท/กก.

3. ประสานแหล่งจำหน่ายปัจจัยการผลิต เช่น บริษัทผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ให้เข้ามาส่งเสริมการผลิต โดยแนะนำสหกรณ์เมื่อซื้อเมล็ดพันธุ์จากบริษัทใดให้ต่อรองให้เข้ามาช่วยเหลือแนะนำการจัดการแปลงผลิตแก่เกษตรกรสมาชิกด้วย

4. ร่วมกับสหกรณ์วางแผนการผลิต ตั้งแต่การปลูกและการเก็บเกี่ยว โดยกำหนดแนวทางร่วมกับตัวแทนจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ ตัวแทนรับซื้อผลผลิต

5. ร่วมสื่อสารและให้ข้อมูลที่ถูกต้องด้านหลักวิชาการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ การดูแลรักษาแปลง ต้นทุนการผลิต รายได้ ให้มีการเปรียบเทียบการปลูกข้าวนาปรัง กับการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แทนการทำนาปรัง และการใช้ให้น้ำให้เกษตรกรทราบ

6. แนะนำสหกรณ์จัดการเงินทุนสำหรับปลูกข้าวโพดหลังนาแก่สมาชิกอย่างเหมาะสม

เช่น 3,700.00 บาท/ไร่ โดยอ้างอิงข้อมูลตามหลักวิชาการ หากไม่เพียงพอขอกู้ยืมจาก ธ.ก.ส. หรือกรมส่งเสริมสหกรณ์

7. ดำเนินการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูก การลงพื้นที่แปลงให้คำแนะนำตลอดระยะเวลาการผลิต ระหว่างภาคเอกชนจำหน่ายเมล็ดพันธุ์และเจ้าหน้าที่สหกรณ์เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อให้ได้ข้าวโพดได้คุณภาพดีความชื้นต่ำ ได้ราคาสูง

8. สหกรณ์รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร รวบรวมผลผลิต ปรับปรุงคุณภาพและส่งมอบผลผลิตให้กับคู่ค้าหรือบริษัทเอกชนตามคุณภาพและราคาที่ยกตกลงกัน

9. ร่วมแก้ไขปัญหา ติดตาม ประเมินผล เพื่อสรุปผล ปัญหาอุปสรรค แนวทางแก้ไขการดำเนินงาน

การออกแบบการพัฒนางานใช้หลัก ให้สหกรณ์ในพื้นที่เป็นตัวกลางจัดการผลผลิตสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องแม้สิ้นสุดโครงการของภาครัฐก็ตาม มีหลักคิดจากจุดได้เปรียบของสหกรณ์ในการขับเคลื่อนนโยบายต่างๆ เช่น (1) เป็นนิติบุคคลที่ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่มุ่งหวังกำไร และมุ่งช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (2) สามารถทำนิติกรรมทางการค้าได้และได้รับความเชื่อมั่นจากภาคเอกชนมากกว่าองค์กรที่ไม่เป็นนิติบุคคลหรือเกษตรกรรายเดี่ยว (3) ในพื้นที่ทุกอำเภอของประเทศไทย มีสหกรณ์ระดับอำเภอทุกอำเภอ ตั้งอยู่ มีแผนดำเนินงานครอบคลุมทั้งอำเภอ (4) มีสมาชิกซึ่งเป็นเกษตรกรที่ทำนาและเกษตรกรทั่วไป สหกรณ์สามารถเป็นตัวกลางได้ เป็นการพัฒนาตาม Agri - map (5) การพัฒนาต่อยอดไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เช่น การผลิตที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ชุมชน และสังคมมากขึ้น รวมถึง Zero Waste เช่น การไม่เผาตอซัง ซึ่งจะสามารถดำเนินการได้ในระยะถัดไป หากสหกรณ์เห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับบนพื้นฐานของการรับรู้ข้อมูลที่ต้องการ (6) การสร้างต้นแบบการพัฒนา เป็นการประหยัดงบประมาณ และได้วิธีการที่เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ (พัฒนาเชิงพื้นที่) เมื่อสำเร็จสามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่นๆ ได้ง่ายจากการลอกเลียนแบบ

การออกแบบการขับเคลื่อน เนื่องจากจังหวัดอุดรดิตถ์เป็นจังหวัดที่อยู่ในพื้นที่โครงการเป็นแหล่งปลูกข้าวและปลูกข้าวโพด มีแหล่งน้ำที่สำคัญ คือ เขื่อนสิริกิติ์เก็บน้ำได้เพียง 10,550 ล้าน ลบ.ม. ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการทำเกษตร เกิดความขัดแย้งการใช้น้ำอุปโภค บริโภคกับการเกษตร ประกอบกับจังหวัดอุดรดิตถ์มีฟาร์มเลี้ยงหมูและเลี้ยงไข่ไก่อีก จำนวน 26 แห่ง ขาดแคลนวัตถุดิบข้าวโพด ในพื้นที่ไม่เพียงพอ ต้องจัดหาจากแหล่งอื่น ต้นทุนสูง การส่งเสริมให้สมาชิกปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แทนการปลูกข้าวนาปรัง โดยให้สหกรณ์เป็นกลไกหรือศูนย์รวมบูรณาการ ซึ่งตั้งอยู่ใกล้แหล่งเพาะปลูก สามารถให้บริการเกษตรกรในพื้นที่ได้ทั่วถึง ลดต้นทุนการขนส่ง สามารถการจัดการคุณภาพ การรับซื้อ นำเมล็ดข้าวโพดผ่านกระบวนการคัดแยกคุณภาพ จัดเก็บรอการจำหน่าย การทำข้อตกลง MOU กับสหกรณ์เครือข่ายในจังหวัดอุดรดิตถ์ เชื่อมโยงรับซื้อข้าวโพดกับตลาดได้เอง การส่งสินค้า การกระจายสินค้า สหกรณ์จัดส่งให้บริษัทผู้ผลิตอาหารสัตว์ถึงบริษัท และฟาร์มมารับซื้อโดยขนส่งสินค้าเอง จึงกล่าวได้ว่าการออกแบบพัฒนางานมีความเหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ จึงเป็นที่มาของ สโลแกนที่ว่า “สหกรณ์ทำรัฐหนุน เอกชนเสริม” สำหรับบทบาทของแต่ละภาคส่วนที่เข้ามาร่วมในกระบวนการสร้างโมเดลเพื่อเป็นต้นแบบ

เริ่มตั้งแต่ การวางแผนการผลิต จนถึงการตลาดและการจัดการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยประสานภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์ พร้อมคัดเลือกสหกรณ์การเกษตรบ้านหม้อ จำกัด เป็นพื้นที่นำร่อง เพื่อสร้างโมเดลต้นแบบ โดยมีสำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุดรดิตถ์เป็นหน่วยงานประสานหลักในพื้นที่ ร่วมกับกรมส่งเสริมสหกรณ์ประสานระดับกรม เพื่อให้ภาคส่วนอื่นมีส่วนร่วมดำเนินการตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ ดังนี้

- 1) กรมวิชาการเกษตรและกรมส่งเสริมการเกษตร สนับสนุนองค์ความรู้และเทคโนโลยีการผลิต เปรียบเทียบข้อมูลรายได้ - ต้นทุนปลูกข้าวกับปลูกข้าวโพด เพื่อให้สหกรณ์สื่อสารไปยังสมาชิก
- 2) กรมพัฒนาที่ดิน วิเคราะห์ความเหมาะสมของพื้นที่ปลูก
- 3) กรมชลประทาน ให้ข้อมูลเรื่องปริมาณน้ำ แหล่งน้ำ
- 4) ธ.ก.ส. สนับสนุนเงินทุนดอกเบี้ยต่ำแก่สหกรณ์
- 5) บริษัทผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ และบริษัทผู้ผลิตอาหารสัตว์ ลงพื้นที่ถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต การเก็บเกี่ยวที่เหมาะสมแก่สมาชิกสหกรณ์
- 6) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ สนับสนุนข้อมูลงานวิจัยต่างๆ
- 7) สหกรณ์การเกษตรบ้านหม้อ จำกัด ทำหน้าที่บริหารจัดการครบวงจร ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และทำ MOU กับคู่ค้าและบริษัทรับซื้อวัสดุทางการเกษตร ใช้นวัตกรรมในการผลิต (โดรน เครื่องจักรกล)
- 8) สมาชิกดูแลแปลงตามคำแนะนำ เพื่อให้ได้ผลผลิตข้าวโพดที่มีคุณภาพ ขายได้ราคาสูง
- 9) กรมส่งเสริมสหกรณ์ และสำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุดรดิตถ์ ประสานหน่วยงานภาครัฐร่วมเพื่อกำหนดแผนและช่วงเวลากิจกรรม ประชุมชี้แจงในพื้นที่นำร่อง เพื่อสร้างโมเดลต้นแบบในสหกรณ์ กำกับแนะนำสหกรณ์ให้ดูแลสมาชิกในการผลิต รวบรวม หาดตลาดไว้รองรับ สนับสนุนเงินทุนดอกเบี้ยต่ำในช่วงแรก อุดหนุนอุปกรณ์การตลาด เพิ่มศักยภาพการดำเนินธุรกิจแก่สหกรณ์ และร่วมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงพัฒนาต้นแบบ

กระบวนการพัฒนา มีความยุ่งยาก ซับซ้อน สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุดรดิตถ์จำเป็นต้อง

ส่งเสริม แนะนำ และพัฒนา สหกรณ์ ไปพร้อม ๆ กันทั้ง 2 ด้าน ดังต่อไปนี้

ด้านที่ 1 ส่งเสริมการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ ยึดหลัก “การตลาดนำการผลิต” บริหารจัดการแบบครบวงจร ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ผ่านระบบกลไกสหกรณ์ รายละเอียดดังนี้

1. สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุดรดิตถ์ (สจจ.) ช่วยประสานบริษัทคู่ค้า ทำข้อตกลง MOU กับสหกรณ์ ในการรับซื้อผลผลิต ราคาตามคุณภาพ ประกันราคารับซื้อขั้นต่ำ ณ ความชื้นไม่เกิน 30% ราคารับซื้อ กิโลกรัมละ 5 บาท สร้างความมั่นใจให้เกษตรกร มีตลาดรับซื้อแน่นอน

2. สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุดรดิตถ์ ช่วยประสานบริษัทผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ จัดหาเมล็ดพันธุ์ดี มีคุณภาพ ราคายุติธรรม โดยให้บริษัทผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์จัดเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่ร่วมกับสหกรณ์ แนะนำ ส่งเสริม ถ่ายทอดเทคโนโลยีการปลูกให้กับเกษตรกร เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน

3. สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุดรดิตถ์ ช่วยประสานบริษัทลอง วิสาหกิจเพื่อสถานีนพลังงาน จำกัด จัดทำ MOU กับสหกรณ์ เพื่อรับซื้อเศษวัสดุการเกษตรข้าวโพด ผลิตเชื้อเพลิงชีวมวล ลดการเผา เพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร **ด้านที่ 2 การพัฒนาความเข้มแข็งของสหกรณ์ ยึดหลักการ อุดมการณ์ และวิธีการสหกรณ์ โดยเน้นย้ำให้ คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ และเจ้าหน้าที่สหกรณ์ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนให้ยั่งยืน**

หลังจากมีการนำผลงานดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติได้ระยะหนึ่ง ต่อมาทางสำนักงานสหกรณ์จังหวัด อุดรดิตถ์ได้มีการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงกระบวนการเพื่อให้บริการที่ดีขึ้นจากเดิม รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ ยึดหลัก “การตลาดนำการผลิต” บริหารจัดการแบบครบวงจร ผ่านระบบกลไกสหกรณ์ แยกกระบวนการชัดเจน ดังนี้

ต้นน้ำ ประชุมชี้แจงรายละเอียดโครงการสหกรณ์ประชาสัมพันธ์ รับสมัครสมาชิก วางแผนการผลิต การรวบรวม จัดอบรมสมาชิก บูรณาการทุกหน่วยงานเข้มข้น สมาชิกลงมือเพาะปลูก

กลางน้ำ สหกรณ์รวบรวม แปรรูป แบบครบวงจร สร้างความเข้าใจกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สนับสนุนการขอ งบก่อสร้าง ลานตาก 3,200 ตารางเมตร รถแทรกเตอร์พร้อมอุปกรณ์ โกดังขนาด 5,000 ตัน เครื่องอบลดความชื้น พร้อมโรงคลุมกำลัการผลิต 100 ตัน/วัน เงินทุนดอกเบี้ยต่ำ ร้อยละ 1 ต่อปี เพื่อรวบรวมข้าวโพดแก่สหกรณ์

ปลายน้ำ สหกรณ์ ทำข้อตกลง MOU กับบริษัทคู่ค้า เครือข่ายสหกรณ์ บริษัทรับซื้อเศษวัสดุการเกษตร รับ ซื้อต่อซังไร่ละ 40 - 50 บาท ซังข้าวโพด กิโลกรัมละ 1 - 3 บาท ปรับปรุงคุณภาพ แยกเกรดเมล็ดดี เมล็ดแตก ฝุ่น ลดการสูญเสีย เพิ่มรายได้ Zero Waste อนาคตขับเคลื่อนสู่ BCG ราคาซื้อแนวโน้มเพิ่มขึ้น 5 - 7 บาทต่อกิโลกรัม

สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุดรดิตถ์ ติดตาม ประเมิน สรุปผล ปัญหาอุปสรรค แนวทางแก้ไข ร่วมกับ สหกรณ์และหน่วยงานอื่น

2. การพัฒนาความเข้มแข็งของสหกรณ์ คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ และเจ้าหน้าที่สหกรณ์ แนะนำ ส่งเสริม กำกับ พัฒนา เน้น ดำเนินงานยึด หลักการ อุดมการณ์ วิธีการสหกรณ์

รายละเอียดต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น แสดงเป็นแผนภาพต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ดังต่อไปนี้

การเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากร เพื่อรองรับการให้บริการที่ได้พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านการพัฒนาบุคลากรภายในองค์กร การจัดสรรงบประมาณ เทคโนโลยี ฐานข้อมูล คู่มือการใช้งาน และด้านอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

สำนักงานสหกรณ์จังหวัด มีกระบวนการพัฒนาบุคลากร ดังนี้

1. บุคลากรของหน่วยงาน ประชุม ชี้แจงการปฏิบัติงานตามคู่มือ แนวทางปฏิบัติ

2. บุคลากรของสหกรณ์ ประชุม ชี้แจงการปฏิบัติงานตามคู่มือ แนวทางปฏิบัติ

สำนักงานสหกรณ์จังหวัด จัดทำคู่มือหรือแนวทางปฏิบัติโดยประยุกต์ใช้จากโครงการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพิ่มเติมประเด็นสำคัญ คือ สมาชิกเกษตรกรที่จะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลังฤดูทำนาต้องวิเคราะห์พื้นที่เพาะปลูกของตนเองว่ามีน้ำเพียงพอตลอดฤดูกาลผลิต เพื่อลดการสูญเสีย เนื่องจากไม่มีเงินช่วยเหลือในกรณีดังกล่าว ซึ่งปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสหกรณ์ภาคการเกษตร และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับคำแนะนำจากหน่วยงานบูรณาการที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีมาโดยตลอด บริหารจัดการตามแนวทาง “การตลาดนำการผลิต” ตลอดระยะเวลาดำเนินการโครงการ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุดรดิตถ์ และสหกรณ์ต้องปฏิบัติตามคู่มือ แนวทางปฏิบัติ อย่างเคร่งครัด เมื่อประสบปัญหาใหม่ๆ หรือ ร่วมกัน และหาแนวทางแก้ไขกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทำงานแบบบูรณาการ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียก็เป็นเรื่องสำคัญ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดลงพื้นที่ติดตาม ประเมินผล โดยสัมภาษณ์ สมาชิก เกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดเป็นระยะในช่วงฤดูกาลผลิตของทุก ๆ ปี และร่วมประชุมกับสหกรณ์ในเวทีประชุมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

ในการประชาสัมพันธ์สื่อสาร สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับผลงานโครงการดังกล่าว แก่สมาชิกและเกษตรกรทั่วไป มีรายละเอียดดังนี้

- **ในช่วงแรกก่อนถึงฤดูกาลปลูก** สื่อสารและให้ข้อมูลที่ถูกต้องด้านหลักวิชาการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ การดูแลรักษาแปลง ต้นทุนการผลิต รายได้ ให้มีการเปรียบเทียบการปลูกข้าวนาปรัง กับการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แทนการทำนาปรัง และการใช้น้ำให้เกษตรกรทราบ ผ่านการประชุมกลุ่มสมาชิกหลัก และการจัดทำแปลงสาธิตการศึกษา ตัวอย่างจากแปลงธิดของเกษตรกรที่เป็นต้นแบบ

- **ระหว่างดำเนินการโครงการ** การสื่อสารระหว่าง สำนักงานสหกรณ์จังหวัดกับสหกรณ์ ผ่านหนังสือ ไลน์กลุ่ม ไลน์ส่วนบุคคล Facebook โทรศัพท์ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ ส่วนการสื่อสารระหว่าง สหกรณ์กับสมาชิก ผ่านไลน์กลุ่ม ไลน์ส่วนบุคคล Facebook โทรศัพท์ เข้าร่วมประชุมประจำเดือนผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้านซึ่งมีหน่วยงานต่างๆ เข้าร่วม ประชุมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์โดยคณะกรรมการทุกคนต้องนำไปสื่อสารบอกต่อๆ กันไปตลอดจนการประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายในหมู่บ้าน

- **เมื่อการพัฒนาโมเดลต้นแบบเห็นผลเป็นรูปธรรม** จะสื่อสารผ่านสื่อทีวี ช่อง 22 Nation TV ช่วงเวลาของรายการ “ฐาน Talk” กรมส่งเสริมสหกรณ์ จัดทำ VTR ความยาว 3.04 นาที ลง YouTube เผยแพร่ และลง Facebook กรมส่งเสริมสหกรณ์ - CPD โดยทางสำนักงานสหกรณ์จังหวัดช่วยแชร์ VTR Facebook สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุดรดิตถ์

มิติที่ 3 ผลผลิต ผลลัพธ์ เชิงประจักษ์

จากการดำเนินการ ทำให้สมาชิกของสหกรณ์การเกษตรบ้านหม้อ จำกัด จำนวน 36 ราย พื้นที่

เพาะปลูก 735 ไร่ มีรายได้เฉลี่ยต่อไร่ 9,619.20 บาท สหกรณ์รวบรวมผลผลิตได้ จำนวน 1,105 ตัน คิดเป็นมูลค่า 7,072,000.00 บาท แผนภาพแสดงการประเมินผลผลิต ผลลัพธ์ ที่ได้รับจากการดำเนินการที่สะท้อนความสำเร็จ ดังนี้

ปีบัญชี 2562 (1 เม.ย.61-31 มี.ค.62)	ปีบัญชี 2563 (1 เม.ย.62-31 มี.ค.63)	ปีบัญชี 2564 1 เม.ย.63-31 มี.ค.64)	ปี 2565 1 เม.ย.65-31 มี.ค.65)
<ul style="list-style-type: none"> • ขยายเมล็ดดี 2,300.87 ตัน จำนวนเงิน 15,337,835.00 บาท (CPFและเบทาโกร) • ขยายเมล็ดแตก 36.42 ตัน จำนวนเงิน 254,941.00 บาท (ฟาร์มไก่/ฟาร์มหมู/ฟาร์มแพะ) • ขยายฟืนข้าวโพด 3.58 ตัน จำนวนเงิน 10,754.00 บาท (เกษตรกรผู้เลี้ยงโค กระบือ) 	<ul style="list-style-type: none"> • ขยายเมล็ดดี 5,750.98 ตัน จำนวนเงิน 37,643,244.00 บาท (CPFและเบทาโกร) • ขยายซังข้าวโพด 11.39 จำนวนเงิน 34,115.00 บาท (สหกรณ์ผู้เลี้ยงโคขุนปางศิลาทอง จำกัด) • ขยายเมล็ดแตก 43.06 ตัน จำนวนเงิน 301,399.00 บาท (ฟาร์มไก่/ฟาร์มหมู/ฟาร์มแพะ) • ขยายฟืนข้าวโพด 6.77 ตัน จำนวนเงิน 20,298.00 บาท (เกษตรกรผู้เลี้ยงโค กระบือ) 	<ul style="list-style-type: none"> • ขยายเมล็ดดี 1,356.72 ตัน จำนวนเงิน 9,757,814.00 บาท (CPFและเบทาโกร) • ขยายซังข้าวโพด 1.83 ตัน จำนวนเงิน 1,830.00 บาท (เกษตรกรชาวสวนเพื่อทำปุ๋ย) • ขยายเมล็ดแตก 44.63 ตัน จำนวนเงิน 312,408.00 บาท (ฟาร์มไก่/ฟาร์มหมู/ฟาร์มแพะ) • ขยายฟืนข้าวโพด 4.40 ตัน จำนวนเงิน 13,200.00 บาท (เกษตรกรผู้เลี้ยงโค กระบือ) 	<ul style="list-style-type: none"> • ขยายเมล็ดดี 2,527.46 ตัน จำนวนเงิน 18,177,493.00 บาท (CPFและเบทาโกร) • ขยายซังข้าวโพด 2.78 ตัน จำนวนเงิน 2,780.00 บาท (เกษตรกรชาวสวนเพื่อทำปุ๋ย) • ขยายเมล็ดแตก 104.02 ตัน จำนวนเงิน 728,126.00 บาท (ฟาร์มไก่/ฟาร์มหมู/ฟาร์มแพะ) • ขยายฟืนข้าวโพด 8.37 ตัน จำนวนเงิน 25,110.00 บาท (เกษตรกรผู้เลี้ยงโค กระบือ)

ปีการผลิต 2561/62	• เกษตรกรสมาชิกมีรายได้จำนวน 9,619.20 บาทต่อไร่
ปีการผลิต 2562/63	• เกษตรกรสมาชิกมีรายได้จำนวน 9,982.50 บาทต่อไร่
ปีการผลิต 2563/64	• เกษตรกรสมาชิกมีรายได้จำนวน 11,050.00 บาทต่อไร่
ปีการผลิต 2564/65	• เกษตรกรสมาชิกมีรายได้จำนวน 12,600.00 บาทต่อไร่

ปีการผลิต 2561/62	<ul style="list-style-type: none"> • การใช้น้ำสำหรับเพาะปลูกข้าวโพด 6,142,000 ลูกบาศก์เมตร (ลบ.ม.) • ใช้น้ำลดลง 9,827,200 ลบ.ม. พื้นที่เพาะปลูก 12,284 ไร่
ปีการผลิต 2562/63	<ul style="list-style-type: none"> • การใช้น้ำสำหรับเพาะปลูกข้าวโพด 5,613,250 ลูกบาศก์เมตร (ลบ.ม.) • ใช้น้ำลดลง 8,981,150 ลบ.ม. พื้นที่เพาะปลูก 11,226.50 ไร่
ปีการผลิต 2563/64	<ul style="list-style-type: none"> • การใช้น้ำสำหรับเพาะปลูกข้าวโพด 11,487,500 ลูกบาศก์เมตร (ลบ.ม.) • ใช้น้ำลดลง 18,380,000 ลบ.ม. พื้นที่เพาะปลูก 22,975 ไร่
ปีการผลิต 2564/65	<ul style="list-style-type: none"> • การใช้น้ำสำหรับเพาะปลูกข้าวโพด 5,065,000 ลูกบาศก์เมตร (ลบ.ม.) • ใช้น้ำลดลง 8,104,000 ลบ.ม. พื้นที่เพาะปลูก 10,130 ไร่

ส่งผลให้สมาชิกสหกรณ์มีความรู้ ประสบการณ์ การเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลังนา ผลผลิตได้คุณภาพดี ตรงตามความต้องการของตลาด มีรายได้สม่ำเสมอ มีอาชีพที่มั่นคง สหกรณ์บริหารจัดการการดำเนินธุรกิจรวบรวม ผลผลิตได้อย่างเป็นระบบ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ใช้น้ำเพาะปลูกลดลง ปีการผลิต 2564/65 สำนักงานสหกรณ์ จังหวัดสนับสนุนให้สหกรณ์ทำข้อตกลง MOU กับบริษัทเอกชน ลดการเผาซึ่งข้าวโพด พื้นที่ 10,130 ไร่ (Zero Waste) โดยบริษัทผู้ค้าจะรับซื้อต่อซึ่งในราคาไร่ละ 40 - 50 บาท และซึ่งข้าวโพด กิโลกรัมละ 1-3 บาท อนาคต ชับเคลื่อนสู่ BCG สามารถแข่งขันและมีอำนาจต่อรองกับพ่อค้าในพื้นที่เพิ่มขึ้น มีแหล่งรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรที่แน่นอน สหกรณ์เป็นองค์กรหลักที่ช่วยเหลือ สร้างศรัทธาแก่สมาชิกและคนในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม นำไปประยุกต์ใช้ต่อยอดในการส่งเสริมสมาชิกสหกรณ์ โดยจัดทำโครงการส่งเสริมการปลูกข้าวพันธ์พิษณุโลก 80 จำนวน 250 ราย พื้นที่ 7,200 ไร่ และขยายผลไปยังสหกรณ์การเกษตรอื่นอีก 16 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ 6 อำเภอ สมาชิกเข้าร่วม จำนวน 1,670 ราย พื้นที่ 22,975 ไร่ ในจังหวัดอุดรดิตถ์ ช่วยเหลือสมาชิกสหกรณ์และเกษตรกรได้กว้างขวาง มากขึ้น ในการนี้กรมส่งเสริมสหกรณ์ได้นำไปเป็นต้นแบบในการขยายผลภายใต้โครงการส่งเสริมการปลูกข้าวโพด หลังนาผ่านระบบสหกรณ์ ตั้งแต่ ปีการผลิต 61/62 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาถึงเครื่องมือ วิธีการที่มีประสิทธิภาพ น่าเชื่อถือในการควบคุมคุณภาพที่แสดงให้เห็นว่าผลงานดังกล่าวสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างต่อเนื่องหรือผู้รับบริการได้ประโยชน์ มีดังต่อไปนี้

1. มีการติดตามประเมิน โดย สำนักเศรษฐกิจการเกษตร สรุปผล โดยรวมเป็นโครงการที่ดี
2. ติดตามประเมินผลโครงการ โดย กองแผนงานของกรมส่งเสริมสหกรณ์ สรุปผล ว่าดีนำไปขยายผลต่อทุกจังหวัด และจัดทำโครงการต่อเนื่องมาทุก ๆ ปีตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน
3. ติดตามประเมินผลโครงการ โดย สำนักงานสหกรณ์จังหวัด ในการประเมินความพึงพอใจของสมาชิกเกษตรกร โดยผ่านช่องทางออนไลน์ และลงพื้นที่สอบถามสมาชิกเกษตรกร เพื่อประเมินผลโครงการสรุปผล ว่าเป็นโครงการที่เกษตรกรพึงพอใจ ให้ทางภาครัฐช่วยกระตุ้น ดำเนินการต่อไปอย่างต่อเนื่อง ราคาดี มีตลาดแน่นอน
4. สหกรณ์ มีการลงพื้นที่ประชาสัมพันธ์โครงการ มีสมาชิกเกษตรกรปรับเปลี่ยนมาปลูกข้าวโพดแทนทำนาปรังมากขึ้น เป็นที่ประจักษ์ว่าเป็นโครงการที่ดีจึงเดินทางขับเคลื่อนโครงการต่อไปและขยายผลทำโครงการอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนในชุมชน
5. ผู้ตรวจราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ติดตามงานโครงการที่สำคัญของภาครัฐ ตามนโยบายตลาดนำการผลิต ผ่านเกษตรกรและสหกรณ์จังหวัดอุดรดิตถ์
6. รายงานผ่านระบบ “โครงการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหลังนาผ่านระบบสหกรณ์” ของกรมส่งเสริมสหกรณ์ และรายงานตามแบบฟอร์มของหน่วยงานอื่น ๆ ในจังหวัด

7. ติดตามประเมินผลการขยายผลโครงการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหลังนาผ่านระบบสหกรณ์ ไปยังสหกรณ์การเกษตร 16 แห่ง ที่ครอบคลุมพื้นที่ 6 อำเภอ ในจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยวัดผลเป็นค่าเฉลี่ย ของสมาชิกเกษตรกรที่มีคุณภาพชีวิต ที่ดีขึ้น

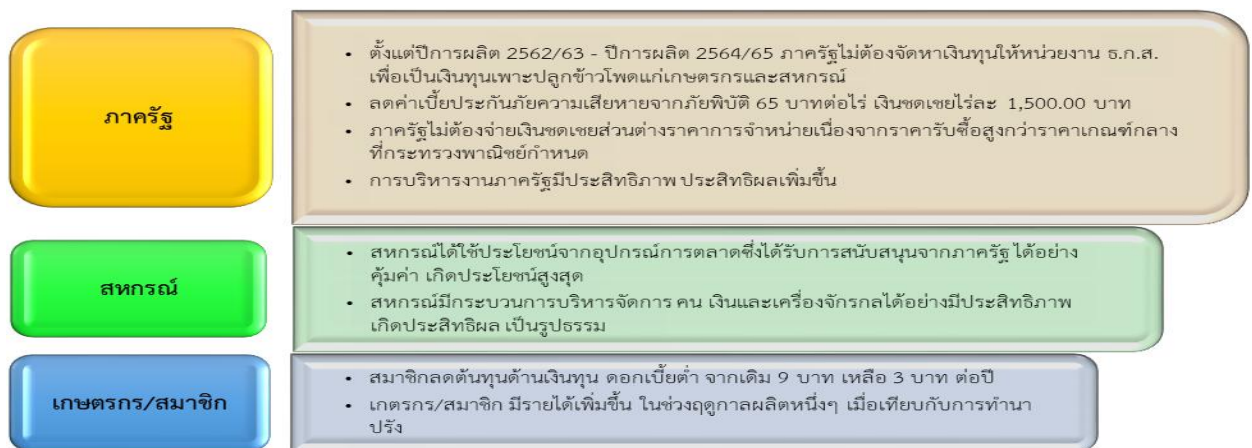
8. การประเมินผลการดำเนินการโครงการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหลังนาผ่านระบบสหกรณ์ โดยวิธีการเปรียบเทียบจากราคาขายก่อนการดำเนินงานกับหลังดำเนินการตามโครงการ

ข้อมูลหรือผลลัพธ์ที่สะท้อนความสามารถในการแก้ไขปัญหา หรือความสำเร็จของผลงานต่อผู้รับบริการในขอบเขตพื้นที่ต่างๆ ทั้งความสำเร็จต่อสัดส่วนของกลุ่มผู้รับบริการ ความสำเร็จในพื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานในระดับภูมิภาค ระดับประเทศ มีดังนี้

- สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุดรดิตถ์ ลงพื้นที่ประเมินความพึงพอใจสมาชิก เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการสรุปผลการประเมินส่งกรมส่งเสริมสหกรณ์ พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่พอใจมากกับการเข้าร่วมโครงการในประเด็น มีแหล่งรับซื้อที่แน่นอน ได้ราคาที่เป็นธรรม เครื่องชั่งได้มาตรฐาน มีรายได้สม่ำเสมอ มีน้ำเพียงพอตลอดฤดูกาลเพาะปลูกเพราะใช้น้ำน้อย ภาครัฐโดยกรมส่งเสริมสหกรณ์นำโครงการไปขยายผลและมีการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

- สำนักงานสหกรณ์จังหวัด ลงพื้นที่สัมภาษณ์เกษตรกร ผู้แทนสหกรณ์ ที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า ทั้งผู้แทนสหกรณ์ เกษตรกร มีความพึงพอใจมากกับการดำเนินการตามโครงการ ทั้งนี้ได้นำการสัมภาษณ์ออกสื่อทีวีช่อง 22 (Nation TV) รายการ “ฐาน Talk” เมื่อเดือน กันยายน พ.ศ. 2564

แสดงแผนภาพ ผลการวัดความคุ้มค่าของผลงานที่ได้พัฒนาขึ้น ด้านงบประมาณ บุคลากรและระยะเวลา

ผลการวัดความพึงพอใจของผู้รับบริการ ประเมินประสบการณ์ของผู้รับบริการที่มีต่อผลงานโครงการดังกล่าว

- กรมส่งเสริมสหกรณ์ ร่วมกับ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุดรดิตถ์ มีแบบประเมินผลการประเมินความพึงพอใจของสหกรณ์และสมาชิก พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่พอใจมากกับการเข้าร่วมโครงการในประเด็น มีแหล่งรับซื้อที่

แน่นอน ได้ราคาที่เป็นธรรม เครื่องซึ่งได้มาตรฐาน มีรายได้สม่ำเสมอ มีน้ำเพียงพอตลอดฤดูกาลเพาะปลูก มีการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน (ช่วงสิ้นเดือนมิถุนายนของทุกปี)

- สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุดรดิตถ์ (สสจ.) ลงพื้นที่สัมภาษณ์เกษตรกร ผู้แทนสหกรณ์ที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า ทั้งผู้แทนสหกรณ์ เกษตรกร มีความพึงพอใจมากกับการดำเนินการตามโครงการ ทั้งนี้ นำการสัมภาษณ์ออกสื่อทีวีช่อง 22 (Nation TV) รายการ “ฐาน Talk” เมื่อเดือน กันยายน พ.ศ. 2564

- สสจ. สัมภาษณ์เกษตรกร ชื่อนายอุเทน อินเพ็ญ มีความพึงพอใจเข้าร่วมโครงการ โดยเข้าร่วมโครงการ ตั้งแต่ ปีการผลิต 2561/62 จนถึงปีปัจจุบันเนื่องจากราคาดีขึ้นทุกปี แม้ว่าในปัจจุบันราคาปุ๋ยจะแพงขึ้นก็ยังมีรายได้ที่น่าพอใจ ลงนิตยสารกรุงเทพธุรกิจ และลงสื่อออนไลน์

ผลการประเมินผลงานที่พัฒนาขึ้น จากหน่วยงานภายนอก

1. รศ.ดร.วิษณุ อรรถวานิช คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีการประเมินผลลัพธ์และผลกระทบโครงการสารพลังประชารัฐเพื่อสนับสนุนการปลูกข้าวโพดหลังฤดูทำนา (พัฒนาขึ้น) โดยความร่วมมือระหว่างสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผลการประเมิน พบว่า ต้นทุนการผลิตที่เป็นเงินสดและไม่ใช้เงินสดของเกษตรกรเพิ่มขึ้น รายได้ต่อไร่เพิ่มขึ้น เมื่อนำรายได้หักออกจากต้นทุนการผลิต ทำให้รายได้สุทธิต่อไร่ของเกษตรกรเพิ่มขึ้น ผลกระทบทางบวกต่อเกษตรกรและสังคมไทย โครงการฯ สร้างประโยชน์รวมในเชิงเศรษฐกิจให้กับเกษตรกรที่เข้าร่วมและไม่ได้เข้าร่วมโครงการ และสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อสังคมในมิติของสุขภาพช่วยบรรเทาปัญหามลพิษทางอากาศโดยสามารถลดพื้นที่เผาทางการเกษตรลงเมื่อเทียบกับกรณีที่ไม่มีโครงการ

2. ผู้ตรวจราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่วมกับสำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ ติดตาม ประเมินผลโครงการที่พัฒนาขึ้นจากต้นแบบนำร่อง ปีงบประมาณ 2564 ผลคือ เป็นโครงการที่ดี มีความคุ้มค่า มีการบูรณาการกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล ตามแนวทางตลาดนำการผลิตอย่างแท้จริง

แผนภาพเปรียบเทียบผลผลิตที่ได้จากการดำเนินการสร้างโมเดลเพื่อเป็นต้นแบบข้าวโพดหลังนาก่อนและหลังการพัฒนาการบริการ ในส่วนของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรบ้านหม้อ จำกัด

	ปีก่อนเข้าร่วมโครงการ (ปลูกข้าวนาปรัง) ปีการผลิต 2560/61	ปีเข้าร่วมโครงการ (ปลูกข้าวโพดเลี้ยง สัตว์) ต้นแบบ นำร่อง ปีการผลิต 2560/61	ปีการผลิต (ปลูกข้าวโพดเลี้ยง สัตว์) 2563/64
จำนวนสมาชิก	36	36	125
จำนวนไร่	735	735	2,341
รายได้สมาชิก	5,021.46	8,314.87	8,396.18
ต้นทุน	4,715.17	4,624.53	4,226
กำไร	306.29	3,690.34	4,170.18

จากแผนภาพ จะเห็นว่าโครงการต้นแบบนำร่องโดยสหกรณ์การเกษตรบ้านหม้อ จำกัด ปีการผลิต 2560/61 สมาชิก 36 ราย พื้นที่ปลูกข้าวโพดหลังนา 735 ไร่ สมาชิกมีรายได้ 8,314 บาทต่อไร่ สหกรณ์มีปริมาณรวบรวมข้าวโพดหลังนาปีแรกได้ 1,105 ตัน มูลค่า 7,072,000 บาท

การวิเคราะห์ผลกระทบเชิงบวก ประโยชน์ของผลงานต่อสังคมและประเทศ มีดังต่อไปนี้

1. เพิ่มผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่มีคุณภาพ ทดแทนการนำเข้าวัตถุดิบอาหารสัตว์ชนิดอื่น ๆ ทดแทน
2. ลดผลผลิตข้าวในฤดูนาปรัง แก้ปัญหาผลผลิตที่มีมากเกินความต้องการของตลาด
3. เกษตรกรได้เรียนรู้และมีประสบการณ์นำไปสู่การจัดระบบการเพาะปลูก การผลิตสินค้าเกษตรอย่าง

ยั่งยืน

4. สมาชิกของสหกรณ์และเกษตรกรมีรายได้ และอาชีพที่มั่นคงยั่งยืน
5. การบริหารจัดการน้ำ อุบโภาค บริโภาค เกษตรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและสมดุล
6. ลดความขัดแย้งของประชาชนที่ใช้น้ำเพื่ออุบโภาค บริโภาค และทำการเกษตร
7. มีความมั่นใจ ตลาดรับซื้อแน่นอน ราคายุติธรรม เครื่องซัง เครื่องวัดความชื้นได้มาตรฐาน
8. การบริหารจัดการ (Zero Waste) เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

มิติที่ 4 ความยั่งยืนของโครงการ

สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุตรดิตถ์ ร่วมกับสหกรณ์ในพื้นที่ จัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานส่งกรมส่งเสริมสหกรณ์ และส่งสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำเป็นต้นแบบเพื่อขยายผลจากระดับอำเภอ เป็นระดับจังหวัด เป็นระดับประเทศ ดังนี้

- ขยายผลในพื้นที่จังหวัดอุตรดิตถ์ (ปีการผลิต 2561/62 ถึง ปีการผลิต 2564/65) ข้อมูลปีการผลิต 2563/64 สหกรณ์การเกษตร 16 แห่ง สมาชิกสหกรณ์ 1,035 ราย พื้นที่เพาะปลูก 11,672 ไร่ ปริมาณรวบรวมผลผลิต 15,763.71 ตัน มูลค่ารวบรวม 98,000,262.70 บาท รายได้ ต่อไร่ 8,396.18 บาท

- สหกรณ์การเกษตรบ้านหม้อ จำกัด นำแนวคิดไปต่อยอดพืชชนิดอื่น เช่น ข้าวพันธุ์พิษณุโลก 80

- ขยายผลพื้นที่ทั่วประเทศ โดยกรมส่งเสริมสหกรณ์มีนโยบายต่อเนื่องให้ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดต่าง ๆ นำไปขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ภายใต้ชื่อ โครงการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหลังนาผ่านระบบสหกรณ์ ปีการผลิต 2564/65 ผ่านสำนักงานสหกรณ์จังหวัดทั่วประเทศร่วมกับสหกรณ์ ภาคเอกชน โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และใช้แนวคิดนี้ไปขยายผลในพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น

ความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน Sustainable Development Goals (SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ ต่อไปนี้

1. ลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต การจัดทำแปลงต้นแบบ พร้อมให้คำปรึกษา ถ่ายทอดความรู้ตามหลักวิชาการที่ถูกต้อง พบว่า มีสมาชิกและเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับเป้าหมาย SDGs ข้อ 1,2,4 และข้อ 12.

2. ส่งเสริมการปลูกข้าวโพดในพื้นที่มีเอกสารสิทธิ์ ไม่บุกรุกป่า เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การปรับตัวทางด้านการผลิตให้สอดคล้องกับสภาวะขาดแคลนน้ำในการเพาะปลูก สอดคล้องกับSDGsข้อ 15.ข้อ 16. ข้อ 11. ข้อ13 และข้อ 6.

3. สุขภาวะ สมาชิกและเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดไม่ใช้สารเคมีกำจัดหญ้าและวัชพืช นำเครื่องจักรกลมาใช้แทนโดยการไถกลบ ใช้รถไถตัดแปลงและโดรนฉีดพ่นกำจัดหนอนกระทู้และศัตรูพืชแทนแรงงานคน สอดคล้องกับ SDGs ในข้อ 3.

4. การเข้าถึงแหล่งทุนและมีตลาดที่แน่นอน โดยการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ สหกรณ์ และภาคเอกชน ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง อีกทั้งยังสร้างอำนาจการต่อรองได้เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ SDGs ในข้อ 10. และข้อ 17.

5. การบริหารจัดการโดยสหกรณ์ ทำให้สมาชิกมีความเชื่อมั่นเกิดความภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และสังคมในชุมชนให้ดีขึ้น สอดคล้องกับ SDGs ข้อ 16.

6. สนับสนุนอุปกรณ์การตลาดแก่สหกรณ์ ทำให้ปริมาณธุรกิจของสหกรณ์เพิ่มขึ้น สร้างรายได้ และความอยู่ดีกินดีแก่สมาชิกและคนในชุมชน สอดคล้องกับ SDGs ข้อ 12.

จากการระดมสมอง ร่วมกันสรุปได้ว่า เทคนิคการดำเนินงานที่นำมาสู่ความสำเร็จมีดังนี้

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

สหกรณ์ทำธุรกิจยึดหลัก คือ ต้องการช่วยเหลือสมาชิกเกี่ยวกับส่งเสริมอาชีพของสมาชิกให้มีอย่างต่อเนื่อง มีรายได้ที่สม่ำเสมอ/แน่นอน ดูแลเรื่องราคา แก้ไขปัญหาเรื่องการตลาด รับซื้อผลผลิตโดยกำหนดราคาซื้อตามคุณภาพเน้นให้สมาชิกผลิตข้าวโพดให้ได้คุณภาพตรงความต้องการตลาด ยิ่งในสภาวะแวดล้อมปัจจุบันประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำในการเพาะปลูกยิ่งต้องใส่ใจในการช่วยเหลือมากขึ้น และต้องช่วยกันอย่างจริงจัง ทั้งตัวสมาชิก สหกรณ์ และหน่วยงานภาครัฐต้อง “ร่วมแรง ร่วมใจกัน” มีความเสียสละทั้งเวลา เรียกได้ว่าต้องใช้ “ใจ” ในการทุ่มเทการทำงาน

เจ้าหน้าที่สหกรณ์ มีขวัญและกำลังใจในการทำงานเพราะจะได้รับผลตอบแทนที่ดีขึ้น และมีความมั่นคงทางการประกอบอาชีพส่งต่ออาชีพให้กับรุ่นลูก รุ่นหลานต่อไป

คู่ค้า มีวัตถุดิบที่มีคุณภาพ ปริมาณที่แน่นอน บริหารธุรกิจได้ง่าย ลดการนำเข้าสินค้าข้าวโพดจากต่างประเทศ ลดการนำเข้าวัตถุดิบชนิดอื่น เช่น ข้าวสาลี ข้าวโพด ส่งผลให้ราคาในประเทศไม่เกิดความผันผวน เกิดความสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทานในระดับสินค้าเกษตรในระดับประเทศ

ภาครัฐ สามารถแก้ไขปัญหาเรื่องราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำได้อย่างแท้จริง

ประเด็นสำคัญที่ส่งผลให้การดำเนินงานโครงการฯ ประสบความสำเร็จ

1. โครงการของภาครัฐต้องมีความต่อเนื่อง และมีการบูรณาการกันอย่างจริงจัง

2. สหกรณ์เข้าใจในงานที่จะทำอย่างแท้จริง ศึกษาข้อมูล ทำอย่างตั้งใจ
3. ระหว่างการทำงานเมื่อพบปัญหาต้องหาทางแก้ไขทันที โดยประชุมกันระหว่างผู้ปฏิบัติ และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อหาวิธีการแก้ไข อย่างรวดเร็ว และปรับเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติ กระบวนการทำงานทันที โดยใช้ “วงจรการบริหารงานคุณภาพ” ย่อมาจาก 4 คำ PDCA ได้แก่ Plan (วางแผน) Do (ปฏิบัติ) Check (ตรวจสอบ) และ Act (การดำเนินการให้เหมาะสม) เช่น ผู้ปฏิบัติงานหน้างานพบปัญหา แจ้งปัญหาที่พบแก่ผู้จัดการ ผู้จัดการแจ้งคณะกรรมการดำเนินการ หรือผู้ได้รับมอบหมายทันที แล้วลงมาช่วยกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทันที
4. ทุกฝ่ายที่อยู่ในสหกรณ์ต้องร่วมแรง ร่วมใจ กันอย่างแท้จริง ทำอย่างเต็มกำลัง ความสามารถ ทุกคนต้องเสียสละ คำนึงถึงผลประโยชน์ของสมาชิกเป็นที่ตั้ง ช่วยเหลือพี่น้องสมาชิกเป็นหลัก มีเงินปันผลให้สมาชิก และมีเงินเฉลี่ยคืนตามธุรกิจ สร้างความเชื่อมั่นในองค์กร เกิดความศรัทธาในองค์กร
5. วิธีการทำงานอย่างเป็นระบบ มีการแบ่งทีมงานรับผิดชอบกันอย่างชัดเจน สหกรณ์จะมีทีมสินค้า ข้าวและสินค้าข้าวโพด
6. การประชาสัมพันธ์ ในระหว่างที่มีการดำเนินงานโครงการต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้รับทราบข้อมูล ข่าวสารได้อย่างทั่วถึงเพื่อการทำงานแบบบูรณาการร่วมกันระหว่างสำนักงานสหกรณ์ จังหวัดอุตรดิตถ์ หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หน่วยงานในสังกัดกระทรวงมหาดไทยในพื้นที่ สหกรณ์ที่เข้าร่วมโครงการและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพราะเมื่อทุกหน่วยงานรับรู้ข้อมูล ตรงกัน จะได้ช่วยกันคิด ช่วยกันแก้ไขปัญหา เดินหน้าช่วยเหลือเกษตรกรไปด้วยกันจะทำให้การจัดทำโครงการในทุกโครงการสำเร็จได้อย่างแน่นอน

สมาชิก

1. ปฏิบัติตามข้อบังคับ ระเบียบ และมติที่ประชุมใหญ่
2. เข้าร่วมประชุมทุกครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประชุมใหญ่ของสหกรณ์ เพราะทำให้สมาชิกได้ทราบถึงผลการดำเนินงานของสหกรณ์
3. มีความสามัคคีกลมเกลียว ซื่อสัตย์ และเสียสละเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม
4. ให้ความร่วมมือส่งเสริมกิจการสหกรณ์ โดยถือหุ้นเพิ่มขึ้น หรือฝากเงินเพิ่ม หรือใช้บริการของสหกรณ์
5. ควบคุมดูแลกิจการของสหกรณ์ โดยเสนอข้อคิดเห็นในที่ประชุมใหญ่ เลือกสมาชิกที่ดี และเหมาะสมเป็นกรรมการของสหกรณ์
6. เลือกผู้ตรวจสอบกิจการ เพื่อตรวจสอบการดำเนินงานของสหกรณ์

7. ประพฤติตนในทางที่ถูกที่ควร เป็นต้นว่า มีใจกว้างยอมรับวิธีการใหม่ ๆ ที่จะช่วยให้สหกรณ์เจริญก้าวหน้า

8. ทำธุรกิจกับสหกรณ์ด้วยความรักดี พยายามสนใจและใช้บริการของสหกรณ์ รวมทั้งชักชวนคนอื่นให้เข้ามาเป็นสมาชิกสหกรณ์

ผู้เขียน

นางกนกวรรณ ทองตัน

ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมสหกรณ์ 4

สังกัด สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุดรธานี